

Dr. sc. Nataša PETROVIĆ TOMIĆ,
redovita profesorica,
Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu
nataly@ius.bg.ac.rs

UDK 658:502/504
005.35

Pregledni znanstveni članak
Rad stigao: 19. travnja 2024.
Rad prihvaćen: 9. svibnja 2024.

ULOGA INDUSTRIJE OSIGURANJA U PROMOVISANJU ODRŽIVOG RAZVOJA DA LI SU OSIGURAVAČI AMBASADORI ODRŽIVOSTI? – „SVET OD PLUS 4 SE NE MOŽE OSIGURATI. NEODRŽIVA POSLOVANJA SE NE MOGU OSIGURATI, NITI SE U NJIH MOŽE ULAGATI,“¹

Sažetak: *Autorka se bavi ulogom industrije osiguranja u promovisanju održivog poslovanja. Nakon upoznavanja čitaoca sa ESG standardima i ostalim skraćenicama koje se poslednjih godina sreću u biznisu, autorka se fokusira na doprinos osiguravača tranziciji od društveno odgovornog do održivog poslovanja. Uočeno je da osiguravači u procesu procene rizika korporativnih klijenata koriste ne samo finansijske, već odnedavno i nefinansijske izveštaje. Tako podaci o održivosti postaju rizično relevantni, čime osiguravači posredno utiču na svoje klijente da u poslovanje implementiraju faktore vezane za zaštitu životne sredine, održivo korporativno upravljanje i društvenu zajednicu. Tako rizik neodrživosti postaje preskup, čime industrija osiguranja šalje jasnu poruku: "prvo standardi, pa saradnja". Autorka zaključuje da osiguravači zbog svoje pozicije institucionalnih investitora postaju ambasadori održivosti usmeravanjem sredstava iz svojih fondova ka tzv. zelenim investicijama i obveznicama.*

Ključne reči: *Održivo korporativno upravljanje. - Rizik održivosti. - Nefinansijski izveštaji. - Procena rizika korporativnih kupaca - Zelena tranzicija.*

1. Korporativna održivost – quo vadis?

Pod uticajem prebrzih dešavanja na globalnom planu, čiji je zajednički imenitelj povećanje svesti o izloženosti riziku u svim segmentima privatnog i poslovnog života, svetska retorika okreće se pojmu održivosti. Kao da je iznenada svima postalo jasno da održivost ne znači samo opstanak kompanija na duže staze (kako bi se pogrešno mogao interpretirati ovaj izuzetno kompleksan i višeznačan pojam!), već opstanak planete kao takve, u obliku u kome je poznajemo.² Očuvanje i zaštita životne sredine jedan je od najvećih izazova sa kojim će moderne generacije morati da se suoče. Promena klime, elementarne nepogode, ekstremni vremenski uslovi u kombinaciji sa COVID i post-COVID problemima iznova su izložili društvo čitavom setu izazova koji će zahte-

¹ AXA, IZVRŠNI DIREKTOR, TOMAS BUBERL, 2017, ONE PLANET SUMMIT.

² Koncept aktuelne ekonomije i uopšte životnog stila ocenjeni su kao najveći „krivci“ za probleme sa kojima se suočavamo. Naime, društvo iz godine u godinu troši više resursa nego što priroda može da regeneriše, što znači da je deo resursa već uzet od budućih generacija. Stoga je nastao termin *Earth Overshoot Day*, sa namerom da se ukaže na dan u godini kada se prekoračuju ekološki limiti. Ne treba da naglašavamo da taj dan sve ranije pada iz godine u godinu. V.: <https://www.overshootday.org/about-earth-overshoot-day/>. Posećeno: 22.3.2024.

vati preispitivanje postojećih ekonomskih, poslovnih i životnih navika. Termin zelena tranzicija (eng.: green transition) nastao je kao izraz nastojanja da se u cilju očuvanja ekosistema i planete kao takve obezbedi prelazak na održive modele poslovanja.³ Nova, održiva realnost za našu planetu zahteva ekonomiju zasnovanu na znanju (eng.: *knowledge-based economy*). Značajnu ulogu u procesu zelene tranzicije ima nefinansijsko izveštavanje, koje je prošlo put od reputacione šanse do zakonske obaveze za kompanije od kojih se očekuje leaderski pristup.⁴ Evropska komisija je bila mišljenja da nefinansijski izveštaji treba da postanu ključna informacija o posvećenosti kompanija održivom razvoju, njenoj viziji i strategiji, kao i njenoj sposobnosti da odgovori ekološkim i socijalnim rizicima.⁵ Odnos finansijskih i nefinansijskih izveštaja treba da pokaže utemeljenu viziju kompanija u XXI veku. Zakonodavna i generalno očekivanja društva od kompanija ne smeju biti nerealna. Koncept koji zanemaruje profitabilnost poslovanja nema budućnost. Od kompanija se može (i mora!) očekivati da se opredele za održivo investiranje i održivo poslovanje, ali ne po cenu drastičnog smanjenja profitabilnosti.

Budući da se danas na agendi brojnih konferencija, a i u svakodnevnom govoru, koriste brojne skraćenice - poput ESG, CRS, SDG, itd. - postoji potreba da se ukaže na njihovo značenje i međusobni odnos kako bi postalo jasno da nije reč o terminima koje kompanije koriste isključivo u propagandne svrhe.

Korporativna realnost je danas ovakva: kompanije sve češće na dnevnom redu imaju razmatranje promenljivih faktora vezanih za životnu sredinu i društvenu odgovornost i uključuju ih u svoje poslovne strategije.⁶ Konceptija toga šta čini poslovni uspeh se promenila, te se mora promeniti i način poslovanja. Ne smemo zaboraviti da se međunarodna tela, kao i države, sve više i otvorenije zalažu za odlučniju akciju u pogledu zaštite životne sredine, društvene odgovornosti i savesnog korporativnog upravljanja. Zbog toga se postavlja pitanje: šta je zapravo ESG (eng.: Environmental, Social and Governance), odnosno održivi razvoj u sferi obavljanja korporativnih aktivnosti? *ESG je skup standarda koji usmeravaju korporativne politike kako bi bile u skladu sa konceptima održivog razvoja u oblastima životne sredine, društvene odgovornosti i korporativnog upravljanja.*⁷

Razvojni put je izgledao ovako: od maksimizacije profita preko društveno odgovornog do održivog poslovanja. U eri održivog poslovanja industriji osiguranja se pridaje još veći značaj nego inače. Iako je nesporno jedna od najbrže rastućih, industrija osiguranja suočava se sa očekivanjima koja uveliko prevazilaze core biznis. Naime, od osiguravača se očekuje da odigraju ključnu ulogu u promociji održivog poslovanja. I to ne samo sopstvenim implementiranjem održivih politika i praksi korporativnog upravljanja, već i usvajanjem novog poslovnog modela, koji će biti usmeren ka održivim rizicima. Drugim rečima, na industriji osiguranja je da prilikom procene okolnosti od značaja za rizik uzme u obzir i rizik neodrživosti. Osim toga, sve oči su uprte u indu-

³ GROVE H., CLOUSE M., Focusing on sustainability to strengthen corporate governance, "Corporate Governance and Sustainability Review", No. 2, 2018., str. 38-47.

⁴ PETROVIĆ TOMIĆ N., Usklađenost poslovanja sa ESG standardima - osnove održivog poslovanja, u V. Radović (ured.), "Usklađivanje poslovnog prava Srbije sa pravom EU", Beograd, 2023., str. 78-83.

⁵ JOVANOVIĆ D., JOVANOVIĆ N., Corporate Governance Challenges in Relation to the ESG Reporting, "Interlaweast", Vol. IX (2), 2022., str. 276.

⁶ PARGLENDER M., The Rise of International Corporate Law, "Washington University Law", Vol. 98, Issue 6, str. 1765-1820.

⁷ PETROVIĆ TOMIĆ N., Održivo poslovanje - da li su ESG standardi stubovi otpornosti novog modela poslovanja?, "Bankarstvo", br. 2-3/2023, str. 202-211.

striju osiguranja i kada je reč o ulaganjima. Da li to znači da će osiguravači postati ambasadori održivosti? I promoteri novog poslovnog modela, u čijem fokusu je tzv. zeleni klijent. Takva budućnost je po našem uverenju uveliko počela.

2. Preuzimanje i upravljanje rizicima kao core biznis osiguravača

Zaštitna funkcija osiguranja koja u društvu rizika postaje sve značajnija usko je povezana sa identifikovanjem, upravljanjem i praćenjem rizika primljenih u pokriće. Nećemo pogrešiti ako kažemo da je to core biznis osiguranja. Ali, za osiguravače sa vizijom, to je ujedno i osnov za prepoznavanje novih poslovnih prilika, pa i mogućnost za optimizaciju poslovanja upravo kroz smanjenje sopstvene izloženosti rizicima. Prepoznavanje i upravljanje rizicima iz sfere zaštite životne sredine, društvene odgovornosti i korporativnog upravljanja je danas condition sine qua non uspešnog poslovanja u osiguranju. Kada govorimo o uticaju rizika na osiguranje, treba napraviti razliku između uvažavanja rizika kao okolnosti koje determinišu ulove pokrića i uzimanja u obzir istih sa namerom da se ostvari uticaj na druge biznise u ulozi korisnika usluga industrije osiguranja.

Kada je reč o preuzimanju rizika korporativnih klijenata, imajući u vidu podatak da se velika pažnja posvećuje oceni rizika održivosti postavlja se pitanje da li je u ovom trenutku cena nefinansijskog rizika postala prevelika za većinu kompanija na tržištu EU? Odgovor ćemo dati na osnovu podataka o proceduri procene korporativnih rizika, s jedne strane, i na osnovu implementacije ESG politika, s druge strane. Da bismo shvatili fundiranost pristupa osiguravača, polazimo od obaveze ne-finanjsijskog izveštavanja, koja uveliko postoji u Evropskoj uniji. Za razliku od perioda od pre samo 10 godina, kada se utisak o kompanijama mogao steći samo na osnovu finansijskih pokazatelja, danas su osiguravači u prilici da se prilikom ocene okolnosti od značaja za rizik oslone i na podatke koje su određene kompanije dužne da unose u izveštaje, koje nazivamo nefinansijskim.⁸ Dakle, podaci o održivom korporativnom upravljanju od pomoći su osiguravačima u procesu procene rizika korporativnih kupaca osiguranja. Kao što ćemo u radu pokazati, na taj način osiguravači dvostruko utiču na biznis kupce osiguranja. Prvo, oni im *verifikuju stepen održivosti korporativnog upravljanja*. Osiguravač *ceni sve okolnosti koje determinišu rizik upravljanja u određenoj kompaniji. S pravom se tvrdi da praksa korporativnog upravljanja ima direktan uticaj na dostupnost i cenu korporativnih osiguranja.*⁹ Drugo, osiguravači propagiraju održivo poslovanje u svim oblastima privrede i time postaju ambasadori održivog razvoja. Naime, kompanije koje planiraju da svoj biznis zaštite od rizika moraće da obrate pažnju na ključne aspekte održivosti kako zbog neažurne implementacije ESG standarda ne bi došli u situaciju da biraju između preskupog osiguranja i neosiguranog poslovanja.

2.1. Korporativno upravljanje kroz prizmu pokazatelja finansijskih izveštaja

Osiguravači procenjuju kolika je verovatnoća da će određeni tim menadžera biti izložen akcionarskim i drugim tužbama. Korporativni rizik upravljanja potencijalnih osiguranika *ceni se u momentu zaključenja ugovora, kao i prilikom svakog obnavljanja pokrića*. Kompanije sa dobrim korporativnim upravljanjem imaju prednost u odnosu

⁸ Sam naziv nefinansijski izveštaj je po sebi *contradictio in adiecto*, bar iz ugla pravnika.

⁹ PETROVIĆ TOMIĆ N., Osiguranje od odgovornosti direktora i članova upravnog odbora akcionarskog društva, Pravni fakultet u Beogradu, Beograd, 2011., str. 211-213.

na one koje se ne mogu pohvaliti ovim obeležjem kada pregovaraju o zaključenju novog ili obnovi starog ugovora.¹⁰ Razlika u visini premije i uslova pokrića je ono što razlikuje kompanije sa dobrim od kompanija sa lošim korporativnim upravljanjem.

Bitno je naglasiti da osiguravači sve više razmatraju korporativno upravljanje iz dva aspekta: finansijskog i sa aspekta održivosti. Upitnici su nakon korporativnih skandala revidirani tako da, pored izjava predsednika upravnog i izvršnog odbora, inkorporišu i godišnje finansijske izveštaje.¹¹ Zapravo, iz izmenjenih aplikacija u novije vreme proizlazi da su finansijski izveštaji deo njih, čak i ako nisu inkorporisani.¹² Značaj podataka sadržanih u finansijskim izveštajima je višestruk, budući da osiguravač uvidom u njih može steći prvi utisak o kompaniji i njenim direktorima i na osnovu toga znati da li je ta kompanija interesantna za pružanje pokrića. Ukoliko je osiguravač proceni kao suviše rizičnu, odustaće od vođenja pregovora sa njenim predstavnicima. Ali, ako se ispostavi da je osiguravač zainteresovan za pružanje pokrića, podaci do kojih je došao pregledom finansijskih izveštaja (kao i svi ostali podaci koje je kompanija dužna da saopšti javnosti) bivaju inkorporisani u polis osiguranja i postaju deo obavezne reprezentacije rizika.¹³ Od 2014. kada je u pravu EU nastala obaveza nefinansijskog izveštavanja, osiguravači mogu svoju procenu rizika da baziraju i na pregledu nefinansijskih izveštaja.

Polisa nameće obavezu privrednom društvu ugovaraču osiguranja da osiguravaču redovno dostavlja sve informacije koje se odnose na njegovu finansijsku situaciju. U fazi zaključenja ugovora ona se manifestuje kroz dužnost dostavljanja izvoda iz finansijskih i nefinansijskih izveštaja i poslovnih knjiga,¹⁴ a za vreme važenja osiguranja kao kontinuirana obaveza izveštavanja osiguravača o svim poslovnim događajima koji su imali za posledicu promenu finansijskog stanja kompanije.¹⁵ Kao rezultat velike krize koju je pretrpelo osiguranje, sam postupak zaključenja ili produženja ugovora je postao mnogo komplikovaniji. Osiguravači nastoje da saznaju i najsitnije detalje o poslovanju potencijalnih osiguranika, nadajući se da će tako najbolje proceniti rizik i naplatiti adekvatnu premiju.¹⁶

Osim podataka o poslovnom imenu i sedištu, osiguravači vrlo vode računa o grani u kojoj kompanija posluje, godišnjoj dobiti, aktivima kojima raspolaže, akcijama i drugim hartijama od vrednosti koje je izdala,¹⁷ istoriji poslovanja kompanije, postojanju drugih

¹⁰ GALLAGHER T., „Developments in Director and Officer Liability Insurance“, *CGA*, Vol. 9. No. 4, 2001, str. 24.

¹¹ ZACHARIAS C. N. A., „Insurance Carriers Respond To Changing D&O Liability Environment“, *NU*, No. 12, 2002, str. 12.

¹² Ovo zato što se finansijski izveštaji objavljuju i na internet stranici društva i što osiguravači, između ostalog, na njihovom pregledu zasnivaju ocenu činjenica i okolnosti od značaja za procenu rizika.

¹³ WOLLNER K. S., „Enron’s Directors’ and Officers’ Liability: Does the emperor have clothes?“, *Directorship*, 9-10/2002, str. 10.

¹⁴ Pravilo je da se dostavljaju finansijski izveštaji za poslednje tri godine, poslednji statistički izveštaj za tekuću godinu poslovanja i potvrda o solventnosti za glavni račun.

¹⁵ U skladu sa tim, kompanija je dužna da osiguravača obavesti o svim promenama koje mogu uticati na njenu sliku u očima osiguravača kao što su: povećanje dobiti ili sopstvenog kapitala, promena pravne forme, itd.

¹⁶ Mnogi od njih angažuju spoljne eksperte kako bi pre donošenja odluke o prihvatanju pokrića imali njegovo mišljenje o ponuđenim finansijskim izveštajima. Neki od njih idu tako daleko da u aplikacijama traže od potpisnika da garantuje da su informacije sadržane u odgovorima na postavljena pitanja tačne!

¹⁷ PETROVIĆ TOMIĆ N., *Osiguranje od odgovornosti direktora i članova upravnog odbora akcionarskog društva*, Pravni fakultet u Beogradu, Beograd, 2011., str. 211-216.

komercijalnih osiguranja, transakcijama u koje je kompanija ušla, kao i onima koje planira u budućnosti, o uslovima obeštećenja. Osiguravači pridaju veliki značaj tome gde je sedište kompanije tj. prema pravu koje države je osnovana.¹⁸ Branša u kojoj kompanija posluje je takođe okolnost od značaja za ocenu rizika, jer postoje određene oblasti poslovanja za koje se zna da su rizičnije i za koje osiguravači naplaćuju srazmerno veće premije. Godišnja dobit kompanije je jedan od pokazatelja dobrog korporativnog upravljanja i garant da će kompanija biti u stanju da izmiri obavezu plaćanja premije. Podaci o tome kako se akcije (i druge hartije) određene kompanije kotiraju na berzi govore o tome da li je kompanija profitabilna i koliko uspešno direktori vode poslovanje.

Brokери osiguranja savetuju klijente da osiguravača upoznaju sa svim merama koje preduzimaju u cilju unapređenja korporativnog upravljanja, kao što su planovi o preuzimanju, planovi o statusnim promenama, planovi o reorganizaciji, itd. Osiguravači su zainteresovani da se upoznaju sa obimom poslovanja kompanije, jer što je on veći, veći je i potencijal podnošenja tužbi od strane različitih lica.¹⁹ Najzad, društva za osiguranje zahtevaju od kompanije koja aplicira za osiguranje da im dostavi odredbe statuta ili drugog akta o obeštećenju. Budući da se njihova obaveza najčešće aktivira kada kompanija ne može ili neće da ispuni obavezu obeštećenja prema direktorima, društva za osiguranje imaju interes da se upoznaju sa načinom na koji je kompanija uredila obeštećenje, a pre svega, sa situacijama u kojima je direktorima uskraćeno ovo pravo i kada bi trebalo očekivati da se za zaštitu obrate osiguravaču.²⁰ Budući da kod korporativnih osiguranja oštećena lica imaju značajnu ulogu, osiguravači nastoje da se vrlo detaljno informišu o akcionarima, zaposlenima, poveriocima.

2.2. Ocena nefinansijskog rizika

Prvi korak u EU kojim su uvažene obaveze iz Pariskog sporazuma i Agende 2020 bilo je usvajanje *Direktive 2014/95 o obavezama nefinansijskog izveštavanja*.²¹ Skrećemo pažnju na preokret koji je donela obaveza ne-finanjsijskog izveštavanja, budući da iz preambule direktive koja uređuje ovu materiju proizlazi *važnost objavljivanja od strane kompanija podataka o održivosti, kao što su socijalni i ekološki činioci, radi identifikovanja rizika održivosti i povećanja poverenja potrošača i ulagača* (Preambula, alineja 3).²² U pitanju su

¹⁸ Ovo zato što se prava različitih država razlikuju u pogledu obaveza kompanije prema finansijskom tržištu i odgovornosti direktora kao potencijalnih osiguranika u vezi sa tim.

¹⁹ BOYER M., „Directors’ and Officers’ Insurance in Canada“, *COC*, Vol. 4, No. 4, Summer 2007, str. 143.

²⁰ Ukoliko je obaveza obeštećenja regulisana na restriktivan način, veći je potencijal nastanka obaveze osiguravača što opravdava naplaćivanje veće premije.

²¹ Direktiva 2014/95/EU Evropskog parlamenta i Veća o izmeni Direktive 2013/34/EU u pogledu objavljivanja nefinansijskih informacija i informacija o raznolikosti određenih velikih preduzeća i grupa (*Directive 2014/95/eu of the European parliament and of the Council of 22 October 2014 amending Directive 2013/34/EU as regards disclosure of non-financial and diversity information by certain large undertakings and groups*, OJ L 330, 15. 11. 2014), poznatija kao NFRD (engl.: *Non-Financial Reportive Directive*).

²² „Objavljivanje nefinansijskih informacija zaista je presudno za upravljanje promenom prema održivoj svetskoj privredi povezivanjem dugoročne profitabilnosti s društvenom pravdom i zaštitom životne sredine.“ (Preambula, 3).

„Kako bi se poboljšala doslednost i uporedivost nefinansijskih informacija koje se objavljuju u okviru Unije, određena velika preduzeća trebalo bi da izrade nefinansijski izveštaj s informacijama koje se odnose barem na životnu sredinu, socijalna i kadrovska pitanja, te pitanja u vezi s poštovanjem ljudskih prava, borbom protiv korupcije i podmićivanjem. Taj bi izveštaj trebalo da sadrži opis politika, rezultata i rizika povezanih s tim pitanjima, te bi ga trebalo uključiti u izveštaj posloводства dotičnog preduzeća.“ (Preambula, 6).

klasični nefinansijski pokazatelji uspešnosti poslovanja koji su i pre usvajanja pomenute direktive prikazivani u izveštajima o poslovanju, doduše na dobrovoljnoj bazi i samo od strane nekih kompanija.²³ Onog trenutka kada je ustanovljena obaveza velikih kompanija da javnost upoznaju i sa nefinansijskim pokazateljima poslovanja dolazi do tzv. *zelene tranzicije*, koja se ne odnosi samo na ekološke ciljeve, već targetira i društvena i kadrovska pitanja, ljudska prava, borbu protiv korupcije i podmićivanja.²⁴ Ova direktiva teži da podigne *transparentnost ESG usklađenosti* i da obezbedi standardizaciju obelodanjivanja nefinansijskih informacija od strane subjekata od javnog interesa.²⁵ Prema NFRD direktivi, to su velike kompanije na berzi, banke, osiguravajuća društva sa više od 500 zaposlenih.²⁶ Ovi subjekti dužni su da objave izveštaje o politikama koje sprovođe u vezi sa društvenom odgovornošću i tretmanom zaposlenih, poštovanjem ljudskih prava, diverzifikacijom članstva u odborima kompanija (u pogledu pola, starosti, stručne spreme, itd). Osim toga, one imaju obavezu da izračunaju, prate i obelodane ključne indikatore učinka (eng.: *KPI*) relevantne iz ugla ESG. Kompanije koje ne budu u mogućnosti da prikupe podatke koje nalaže NFRD direktiva moraće da izjave da nisu usklađene sa EU taksonomijom.

Da bi učesnicima finansijskog tržišta olakšalo ispunjenje obaveza iz NFRD direktive usvojena je *Uredba 2019/2088 Evropskog parlamenta i Veća o objavama povezanim sa održivošću u sektoru finansijskih usluga*,²⁷ poznatija kao SFDR (*Sustainable Finance Disclosure Regulation, SFDR, Uredba o održivom finansijskom obelodanjivanju*).²⁸ Pomenuta uredba zahteva uvođenje *standardizovane forme izveštavanja o integraciji ESG faktora* kako na nivou kompanija, tako i na nivou konkretnih proizvoda finansijskog tržišta. Da bi ispunila generalno postavljene ciljeve, Uredba zahteva od menadžera investicionih fondova da na svom veb sajtu objave kako se odnose prema riziku održivosti prilikom donošenja poslovnih odluka.²⁹ SFDR daje ulogu regulatornim telima (poput EIOPA) da dodatno propisuju konkretne metodologije i tehničke standarde za preciziranje sadržaja i pre-

²³ AURELI S., MAGNAGHI E., SALVATORI F., The Transposition of the Non-Financial Reporting Directive in the UK, France and Italy, “SYMPHONY Emerging Issues in Management”, No. 1, 2018., str. 48.

²⁴ Time je i formalno započet proces korenite reforme konvencionalnog sistema računovodstveno-kuantitativnog izveštavanja, što vodi podizanju praga *zelene korporativne senzitivnosti*, koji će dovesti do transformacije ne samo ekoloških, već i socijalno-ekonomskih izazova u mogućnosti izgradnje klimatske neutralnosti.

²⁵ Tradicionalno izveštavanje o finansijskim pokazateljima imalo je za cilj sagledavanje isključivo finansijskog položaja društva. Vremenom je postalo jasno da se kompletna slika o društvu stiče uključivanjem i nefinansijskih pokazatelja održivog poslovanja. V.: RADOVIĆ V., „Poslovni izazovi u poslovnom pravu“, “Poslovni izazovi”, 2023, str. 24-25; MITROVIĆ M., „Razvoj pravnog okvira EU o nefinansijskom izveštavanju“, *Pravo i pravda*, br. 1/2020, str. 161.

²⁶ Brojčano izraženo, trenutno oko 6000 najvećih kompanija u EU mora da obelodani ove podatke.

²⁷ *Regulation (EU) 2019/2088 of the European parliament and of the Council of 27 November 2019 on sustainability-related disclosures in the financial services sector*, OJ L 317, 9. 12. 2019.

²⁸ Ona ima za cilj da pomogne da se bilion eura uvede u zelene investicije u narednoj deceniji, da se ujednače informacije o klimi koje trenutno pružaju učesnici na finansijskom tržištu i da se da prednost firmama sa istinski održivim proizvodima.

²⁹ U čl. 1 ističe se da se „Uredbom utvrđuju usklađena pravila o transparentnosti za učesnike na finansijskim tržištima i finansijske savetnike u pogledu uključivanja rizika održivosti i uzimanja u obzir štetnih učinaka na održivost u njihovim procesima i pružanja informacija povezanih s održivošću u vezi sa finansijskim proizvodima“.

zentovanje informacija u vezi sa indikatorima održivosti.

Kako su investicije i finansije od vitalnog značaja za privredu, Evropska komisija je 2016. godine naložila razvoj krovne strategije EU o održivim finansijama. Iz izveštaja koji je sačinjen 2018. godine proizlazi da postoji potreba za klasifikacijom privrednih delatnosti (taksonomija), kako bi se za potrebe EU uveli jasni kriterijumi koje se aktivnosti smatraju „zelenima“/ „održivim“ u kontekstu ublažavanja klimatskih promena. Prva konkretna regulativa na ovu temu objavljena je jula 2020. godine – Uredba EU 2020/852 Evropskog parlamenta i Veća o uspostavljanju okvira za olakšanje održivih ulaganja i kojom se menja Uredba EU 2019/2088 (eng.: *Taxonomy Regulation, TR*).³⁰ Uredba se primenjuje na mere koje donose države članice ili Unija za utvrđivanje zahteva za učesnike na finansijskim tržištima ili izdavaoce u pogledu finansijskih proizvođa ili korporativnih obveznica koje se stavljaju na raspolaganje kao ekološki održive; učesnike na finansijskim tržištima koji stavljaju na raspolaganje finansijske proizvode i kompanije na koje se primenjuje obaveza objavljivanja nefinansijskog izveštaja ili konsolidovanog nefinansijskog izveštaja. Uredba kojom je uvedena taksonomija ima za cilj definisanje ekološki održivih privrednih delatnosti, čime bi se doprinelo ograničenju rizika „manipulativnog zelenog marketinga“ (eng.: *greenwashing*), klasifikacijom ekonomskih aktivnosti na: 1) Zelene (one koje omogućuju tzv. zelenu tranziciju); 2) Žute (trancione – koje se mogu smatrati održivim pod određenim uslovima) i 3) Crvene (neodržive aktivnosti).³¹

U pitanju je svetska premija normiranja „zelenih liste“, što najzad omogućava da se usvoji definicija održivosti u poslovnom sektoru.³² Uredba o taksomoniji eksplicitno propisuje okvir za koncept održivosti, tačno definišući kada kompanija posluje održivo i kada se ekonomske aktivnosti mogu smatrati održivim u skladu sa postavljenim ciljevima zaštite životne sredine. Naime, usvajanjem jedinstvene klasifikacije koja se primenjuje u državama članicama EU postiže se efekat usmeravanja investicija ka ekološki održivim delatnostima i sprečava usvajanje neusklađenih politika.³³ Za potrebe određivanja ekološke održivosti privrednih delatnosti, Uredba sadrži popis ekoloških ciljeva. To su: ublažavanje klimatskih promena, prilagođavanje klimatskim promenama, održiva upotreba i zaštita vodenih i morskih resursa, prelazak na „kružnu ekonomiju“, sprečavanje i kontrola zagađenja i zaštita i obnavljanje biodiverziteta i ekosistema.³⁴ Time je stvoren metodološki okvir za monitoring i osnova za poređenje kompanija u pogledu prilagođenosti ESG standardima.³⁵

³⁰ *Regulation (EU) 2020/852 of the European parliament and of the Council of 18 June 2020 on the establishment of a framework to facilitate sustainable investment, and amending Regulation (EU) 2019/2088*, OJ L 198, 22. 6. 2020.

³¹ GORTSOS C. V., “The Taxonomy Regulation: more important than just as an element of the Capital Markets Union”, BUSCH D, FERRANINI, G. GRÜNEWALD S. (ed.), “Sustainable Finance in Europe: Setting the Scene”, EBI Studies in Banking and Capital Markets Law, Palgrave Macmillan, Schwitserland, 2021.

³² Ali, primena sistema koji stvara TR uredba zavisi od dostupnosti drugačije vrste sistema za prikupljanje podataka od do sada uobičajenog. To je izazov za finansijske institucije zbog kompleksnosti materije.

³³ „S obzirom na razmere izazova i troškova povezanih sa nedelovanjem ili zakasnelim delovanjem, trebalo bi postupno prilagoditi finansijski sistem kako bi podržao održivo finansiranje ekonomije. Zato je nužno da održivo finansiranje postane uobičajena praksa, te treba voditi računa o učinku finansijskih proizvoda i usluga na održivost.“ (Uredba TR, alineja 10).

³⁴ Uredba, alineja 23 u vezi sa čl. 9.

³⁵ Iz Uredbe o taksomoniji proizlazi obaveza za kompanije na koje se primenjuje NFRD di-

Najzad, tokom novembra 2022. godine usvojena je Direktiva 2022/2464 Evropskog parlamenta i Veća od 14. novembra 2022. godine o izmeni Uredbe 537/2014, Direktive 2006/43/EZ i Direktive 2013/34/EU u pogledu korporativnog izveštavanja o održivosti (eng.: *Corporate Sustainability Reporting Directive, CSRD*).³⁶ U pitanju je *potpuno novi regulatorni okvir*, koji donosi brojne promene: počev od procene i upravljanja rizikom do izveštavanja i usklađenosti kompanija sa ESG. Ubuduće će postojati obaveza objavljivanja integrisanog izveštaja, koji obuhvata finansijski i izveštaj o održivosti, i koji je revidiran od strane nezavisnog stručnjaka. Prva godina primene usklađenosti će biti finansijska godina 2024. za kompanije sa više od 500 zaposlenih, dok će 2025. godine usaglašenost biti obavezna za sve kompanije sa više od 250 zaposlenih. Ova direktiva će naterati i kompanije koje nisu osnovane u EU, ali koje imaju poslovanje u okviru EU, da rade na implementaciji programa održivosti.

Konačno, pravila sadržana u čuvenom Evropskom zelenom dogovoru („European Green Deal“) iz 2016. godine verovatno će uticati ne samo na kompanije u EU, već i na mnoge izvoznike u EU, ma gde se oni nalazili. Polazeći od Evropskog zelenog sporazuma, ključno je da se aktiva finansijskih institucija usmerava ka finansiranju privrednih aktivnosti koje podržavaju ESG ciljeve. Globalna zelena agenda, zapravo, počiva na uvažavanju uloge održivih finansija, i to kroz kanalisanje privatnih investicija u postizanje klimatske neutralnosti do 2050. godine. U EU su preduzeti koraci koji znatno prevazilaze nefinansijsko izveštavanje, sa ciljem stvaranja tzv. odgovornog kapitalizma, koji će imati uticaja ne samo na EU kompanije, već i na kompanije sa sedištem van EU koje posluju u Evropi.³⁷ Prema onome što proizlazi iz direktive naslednice NFRD direktive, značajna inovacija sastoji se u uključivanje kompanija koje nisu etablirane u EU ali koje imaju značajne aktivnosti u EU, tj. neto promet od više od 150 miliona eura ili čija predstavništva imaju promet veći od 40 miliona eura na teritoriji EU.

Iako u ovom trenutku postoje velike razlike u pogledu pravnog okvira, činjenica je da je ESG uveliko u fokusu: u vodećim državama i finansijskim institucijama već postoji regulatorni okvir, dok se u državama koje kaskaju u razvoju rasprava o ESG tek otvara.³⁸ U svakom slučaju, kompanije koje posluju na globalnom planu moraju uvrstiti u

rektiva da obelodane stepen u kome su prodaja, ulaganja i/ili širenja povezani sa aktivnostima definisanim u EU taksonomiji. Ove kompanije imaju obavezu unošenja u nefinansijski izveštaj i informacije o: 1) udelu prometa koji proizlazi iz proizvoda ili usluga povezanih sa ekonomskim aktivnostima koje se smatraju održivim; 2) udelu svojih kapitalnih ulaganja koji se odnosi na imovinu ili postupke povezane sa ekonomskim aktivnostima koje se smatraju održivim; 3) udelu svojih operativnih troškova koji se odnose na imovinu ili postupke povezane sa ekonomskim aktivnostima koje se smatraju održivim. Paralelno sa razvojem taksomonije, EK je zatražila od evropskih nadzornih tela za osiguranje (*EIOPA – European Insurance and Occupational Pensions Authority*) i tržište kapitala (*ESMA – European Securities and Markets Authority*) da sačine tehničke preporuke kako bi se EK olakšalo donošenje izmena ili delegiranih akata u vezi sa direktivama UCITS, Solventnost II, AIFM, MiFID, IDD. Završni komentari u pogledu tehničkih saveta objavljeni su 2019. godine.

³⁶ *Directive (EU) 2022/2464 of the European parliament and of the Council of 14 December 2022 amending Regulation (EU) No 537/2014, Directive 2004/109/EC, Directive 2006/43/EC and Directive 2013/34/EU, as regards corporate sustainability reporting*, OJ L 322/15, 16. 12. 2022.

³⁷ PIERTANCOSTA A., Trends – What the Boards of all Companies should know about ESG Regulatory Trends in Europe, str. 1.

<https://ssrn.com/abstract-4206521>, (19.6.2023).

³⁸ U Srbiji postoji začetak regulative o nefinansijskom izveštavanju. To je Zakon o računovodstvu, (Službeni glasnik RS, br. 73/2019 i 44/2021), koji sadrži dva člana na ovu temu,

svoju poslovnu agendu pripreme za ono što je već nova realnost. Samo od njih i njihove ažurnosti zavisice da li će ESG predstavljati poslovnu šansu ili pretnju.³⁹

Ekološki, društveni i upravljački kriterijumi poslovanja postaju glavna tema u korporativnom svetu. Investitori više nisu zainteresovani samo za finansijsku vrednost svog investicionog portfolia, već i za ekološke i socijalne učinke odabranog ulaganja. Tako dolazimo do toga da ESG više nije fenomen bogatog sveta (eng.: *rich world phenomenon*), već globalni trend koji povlači brojne zahteve.⁴⁰ Kriza održivosti proizlazi iz činjenice da ljudi troše rezerve prirodnog, ljudskog i društvenog kapitala brže nego što se one obnavljaju. Međutim, brza tranzicija u vremenu, čega nemamo na pretek, mnoge kompanije vodi ka zamkama (ne)namernog pogrešnog predstavljanja ekoloških i društvenih performansi. Poslednjih godina raste pritisak na kompanije da postanu održive, i to se ispoljava na nekoliko nivoa. Prvo, milenijalci i generacija Z otvaraju brojna pitanja o uticaju kompanija, proizvoda i usluga na životnu sredinu i društvo. Drugo, naučna saznanja otkrivaju goruće ekološke i klimatske teme, što vrši pritisak na međunarodnu zajednicu da usvoje strategije za smanjenje ugljen-dioksida, da se države obavezuju i na druge ekološke ciljeve, kao i da donosi regulativa kojom se uređuje ova oblast. Konačno, investitori (banke, osiguravači, fondovi i sl.) sve više zahtevaju od kompanija da razumeju ekološke, klimatske i društvene rizike i da ih uključe u procene ukupnih rizika.

Da zaključimo: Kompanije za koje se u postupku procene rizika pokaže da su usvojile politike i prakse održivog korporativnog upravljanja biće stimulisane sistemom tarifiranja, a i generalno podsticajnim uslovima pokrića. *Osiguravajuće kompanije mogu uticati na preventivnu na globalnom nivou kreiranjem paketa osiguranja koji motivišu ulaganja u obnovljive izvore energije i u industrije sa niskom emisijom štetnih gasova ili da demotivišu ulaganja u prljave tehnologije nepribvatanjem takvih rizika u osiguranje.* Danas dominiraju ekološki i klimatski rizici, kako po pitanju verovatnoće, tako i po pitanju njihovog uticaja.

3. Uloga osiguranja u procesu verifikacije održivog poslovanja

Kao profesionalci u preuzimanju i upravljanju rizikom, osiguravači i reosiguravači, i industrija kao takva, igraju značajnu ulogu u promovisanju ESG.⁴¹ Ne samo što imaju finansijski potencijal da stvore fondove koji će smanjiti rizike njihovih klijenata, već i su i u poziciji da utiču na razvoj društva. Pri tom ne smemo zaboraviti da na poslovanje sektora osiguranja najviše utiče kapital poverenja, koji se godinama gradi, a za neverovatno kratko vreme može biti doveden u pitanje. U teoriji se, naime, predlaže da se odnos sa klijentima gradi na 5P konceptu: **purpose, pride, partnership, protection and personalization.**⁴² Upravo krizna razdoblja poput onoga kroz koje prolazi-

čl. 37-38.

³⁹ ALMEYDA, R., DARMANSYAH A., The Influence of Environmental, Social, and Governance (ESG) Disclosure on Firm Financial Performance, "IPTEK Journal of Proceedings Series", No. 5, 2019., str. 278-290.

⁴⁰ LINNENLUECKE M., Environmental, Social and Governance (ESG) Performance in the Context of Multinational Business Research, "Multinational Business Review", 2022., str. 3.

⁴¹ Održivo osiguranje se definiše na sledeći način: "Sustainable insurance is a strategic approach where all activities in the insurance value chain, including interactions with stakeholders, are done in a responsible and forward-looking way by identifying, assessing, managing and monitoring risks and opportunities associated with environmental, social and governance issues."

⁴² SELIMOVIĆ J., MARTINOVIĆ D., HURKO D., Critical Success Factors in Insurance Companies, "Management – Journal of Contemporary Management Issues", No. 25 (1),

mo pružaju priliku osiguravačima i uopšte industriji osiguranja da se izdigne i pokaže šta istinski znači društvena odgovornost kompanija.⁴³ Isto tako, osiguravači u svojstvu investitora su izloženi riziku pada vrednosti kompanija u koje oni investiraju, između ostalog i zbog nevažavanja ESG standarda. Stoga, investiranje u odnos sa klijentima i upravljanje reputacionim rizikom čine osnovu održivog razvoja osiguravajućih kompanija.⁴⁴ Sektor osiguranja odgovara na izazov održivog poslovanja strategijom koja se odnosi na preuzimanje rizika i investicije, što je dovelo do usvajanja *Principa održivog razvoja u osiguranju* (skraćeno: *PSI*).⁴⁵ Vodeći osiguravači su inkorporisali odredbe o zaštiti životne sredine u odredbe o osiguravajućem pokriću i strategije preuzimanja rizika, usmeravajući svoj biznis ka ekološki održivim kompanijama.⁴⁶ Uloga osiguravača je u najmanju ruku dvostruka. Oni najpre kao izuzetno moćni igrači na finansijskom tržištu treba da obezbede da njihov portfolio ulaganja i vođenja poslovanja bude održiv. Drugo, oni vrše *screening* funkciju, budući da je izgledno da će usklađenost poslovanja sa ESG standardima i zahtevima postati jedan od faktora osigurljivosti rizika kompanija. One kompanije za koje se ispostavi da nisu implementirale nova pravila igre, mogle bi ostati bez osiguravajućeg pokrića.

Nakon predstavnika same industrije, i tela nadzora su uvrstila agendu održivosti u vršenje nadzorne funkcije. Polazeći od instrukcija Evropske komisije, *EIOPA* je 2019. objavila završni izveštaj o tehničkom savetu o integraciji rizika i činioca održivosti u delegirane akte vezane za *Solvency II* i *IDD*. Kako je *EIOPA* obavila svoj deo posla najvećim delom pre nego što je Uredba *SFDR* potvrđena od strane Evropskog parlamenta i veća, *EIOPA* je uzela u obzir odredbe *SFDR* tek u završnoj fazi izveštaja, posebno one koje se odnose na politike održivosti. Kada je reč o samim rizicima održivosti i uopšte politici održivosti pri donošenju investicionih odluka, *EIOPA* je istakla kako će to uticati na ključne funkcije, a najviše funkciju upravljanja rizikom, načelo savesnosti, pisane politike o upravljanju rizicima, kao i na sopstvenu procenu rizika (eng.: *ORSA - Own Risk and Solvency Assessment*).⁴⁷ *EIOPA* je objavila posebno mišljenje o održivosti u kontekstu *Solvency II*, sa akcentom na ublažavanje posledica klimatskih promena. Mišljenje se odnosi na integraciju rizika povezanih sa klimatskim promenama prema zahtevima *Solvency II*. U mišljenju je istaknuto da bi osiguravači trebalo da testiraju svoju izloženost rizicima održivosti, jer će oni *pro futuro* itekako uticati na sektor osiguranja.⁴⁸

2020., str. 215-233.

- ⁴³ Pandemija, rat u Ukrajini, energetska kriza, inflacija...samo su neke od nevolja sa kojima se i privreda i pojedinci bore tokom poslednjih godina.
- ⁴⁴ KHOVRAK I., ESG-Driven Approach to Managing Insurance Companies' Sustainable Development, "Insurance Markets and Companies", Vol. 11, 2020., str. 42.
- ⁴⁵ Tokom 2012. godine usvojeni su Principi održivog osiguranja (eng.: *Principles for Sustainable Insurance - PSI*), sa ciljem da se implementiraju ESG standardi u donošenje odluka u osiguranju, kao i da se probudi svest o potrebi kreiranja ESG agende u ovom delu finansijskog tržišta. Do 2017. godine više od 100 osiguravajućih kompanija je usvojila PSI, uključujući i osiguravače koji predstavljaju više od 20% svetske premije osiguranja. Nakon toga sledi Vodič za promenu ESG principa u oblasti neživotnog osiguranja (eng.: *PSI ESG Guide for nonlife insurance*, 2019, 2020).
- ⁴⁶ CAPIELLO M. A., LAGASIO V., SANTOBONI F., Determinants of insurance companies' environmental, social and governance awareness, "Corporate Social Responsibility and Environmental Management", Vol. 29, 2022., str. 1358.
- ⁴⁷ ALFIER K., Odgovorno ulaganje i održivost u sektoru finansijskih usluga Evropske unije, "Hrvatski časopis sa osiguranje", No. 3, 2020., str. 146.
- ⁴⁸ Zapravo, jedan od ESG rizika - rizik klimatskih promena koje izazivaju prirodne nepogode

Osiguravajuće kompanije, po našem mišljenju, mogu biti ključne u razvoju i tranziciji održive globalne ekonomije. Kao investitori, one mogu da usmere svoje investicione aktivnosti u infrastrukturne održive projekte, posebno u domenu obnovljive energije. Emisija zelenih obveznica će neminovno rasti, i osiguravači tu treba da vide svoju priliku. Oni bi, naime, mogli postati vodeći emitenti na tržištu zelenih obveznica. Veliki investicioni potencijal osiguravača stavlja ih u poziciju da mogu da zahtevaju od kompanija u koje se investira ili koje se osiguravaju da implementiraju strategije ekološki čiste proizvodnje definisane u Pariskom sporazumu.⁴⁹ *Summa summarum*, za očekivati je da dođe do redizajniranja postojećeg portfolia re/osiguravača, koji će nastojati da povećaju udeo održivih/zelenih rizika.⁵⁰

4. Obaveza da se „uzme u obzir“ rizik održivosti – predlog Direktive o korporativnoj dužnosti pažnje

Po našem mišljenju, uvažavanje ESG standarda u ovom trenutku može da se posmatra kao deo *standarda pažnje dobrog stručnjaka*, posebno iz ugla industrija koje se mogu percipirati kao lideri u postavljanju standarda održivog poslovanja. Zapravo, danas se pitanje društvene odgovornosti kompanija u velikoj meri svodi na to u kojoj meri se može razvijati koncept odgovornosti direktora kompanija za održivo korporativno upravljanje. Da li dužnosti direktora, u obliku u kome ih poznaju kompanijsko-pravni propisi većine država u uporednom zakonodavstvu, treba da budu redefinisane?

Kada je reč o članovima korporativnih organa, povećani zahtevi ESG aktivizma nesumnjivo se odražavaju na njihove dužnosti. Na njima je i odgovornost u pogledu promocije ESG rizika kao globalno najbitnijih rizika. Što se tiče akcionara, inkorporisanje ESG faktora je deo fiducijarne dužnosti prema klijentima (korisnicima usluga). Zapravo, danas je sve više zagovornika „fiducijarnoj kapitalizma“, u kome će pravila igre biti određivana od strane dugoročno usmerenih institucionalnih investitora kao što su penzioni fondovi, osiguravači, banke, udruženja, itd. Direktan podstrek diskusiji o dužnostima direktora dala je Studija o dužnostima direktora i održivom korporativnom upravljanju, koju je uradio *Ernst & Young* na zahtev Evropske komisije.⁵¹ Iako je Studija

– već testira kapacitete industrije re/osiguranja.

⁴⁹ Jedan od izazova sa kojim će morati da se suoče učesnici na finansijskom tržištu sastoji se u uspostavljanju adekvatnih sistema za obradu ESG podataka, izračunavanje ESG rizika i uvođenje internih pravila i politika vezanih za ESG standarde. Posebno će biti izražena obaveza nadzornih tela da daju uputstva subjektima na koje se odnosi nova regulativa o pravilnoj implementaciji novih obaveza. Ostaje bojazan da će različiti delovi finansijskog sektora usvojiti različite strategije implementacije standarda održivog poslovanja, što bi moglo dovesti do neujednačene prakse. Tako nešto u velikoj meri može biti posledica nedovoljnog poznavanja materije, koja je sadržana u brojnim dokumentima i koja se stalno nadograđuje usvajanjem novih standarda. Još ima nejasnoća u vezi sa tim koje privredne delatnosti su ekološki održive, tj. koje poslovne prakse se mogu tako okarakterisati. Ostaje da se vidi u kojoj meri će industriji osiguranja i celokupnom finansijskom sektoru biti potrebni mišići otpornosti kako bi na ujednačeni način implementirala odgovarajuću strategiju održivog poslovanja. I koliko će vremena biti potrebno da se ti mišići izgrade!

⁵⁰ O tome šta znači održivo osiguranje svedoči osnivanje saveza 20 vodećih osiguravača, tzv. *Net-Zero Insurance Alliance*, čiji je cilj stvaranje portfelja osiguranja i reosiguranja bez emisije gasova sa efektom staklene bašte.

⁵¹ European Commission, Directorate – General for Justice and Consumers, Study on directors’ duties and sustainable corporate governance: final report, <https://op.europa.eu/>

o dužnostima direktora pretrpela brojne kritike, ukratko ćemo ukazati na predloge, budući da je doprinela buđenju svesti da kompanije treba da imaju izraženu ulogu u održivom razvoju.⁵² Studija o dužnostima direktora je predvidela uvođenje dužnosti pažnje direktora u kontekstu održivosti, koju je kasnije preuzela i Evropska komisija u Predlogu direktive o dužnoj pažnji iz februara 2022. godine.⁵³

O tome u kom pravcu se kreće poimanje korporativne dužne pažnje najbolje svedoči nemački *Zakon o korporativnoj dužnosti pažnje radi sprečavanja kršenja ljudskih prava u lancima snabdevanja*, koji je uveo ekstrateritorijalnu dužnost pažnje nemačkih privrednih društava određene veličine koja se odnosi na ljudska prava i zaštitu životne sredine u lancima snabdevanja.⁵⁴ Na osnovu poznavanja prilika u pravu EU i uopšte uporednom pravu,⁵⁵ biće da je ovo svetski trend regulisanja korporativnih dužnosti, koji će nesumnjivo zahtevati usvajanje odgovarajućeg nacionalnog odgovora budući da postoji interes brojnih domaćih kompanija koje posluju u Nemačkoj, odnosno EU.⁵⁶ Predmet dužnosti pažnje u korporativnom sektoru su zakonom definisani rizici, odnosno stanja u kojima na osnovu stvarnih okolnosti postoji dovoljno velika verovatnoća povrede neke od zakonom utvrđenih zabrana povrede ljudskih prava i životne sredine (čl. 2.2 nemačkog zakona). U obzir dolaze brojne zabrane povrede ljudskih prava (zabrane rada dece, prinudnog rada, kršenja ravnopravnosti u radu, neprimerenosti zarade, itd), a ne samo zabrane povrede životne sredine. *Ključna reč u novoj zakonskoj formulaciji je rizik. Od kompanija se očekuje da anticipiraju rizike koji se odnose na povrede ljudskih prava o kojima je bilo reči, a posebno opštu zabranu izazivanja promena štetnih po životnu sredinu. To znači da vođenje poslovanja u savremenoj korporativnoj stvarnosti podrazumeva odlično poznavanje ne samo lex fori zakonodavstva, već generalno međunarodnih instrumenata o ljudskim pravima.*⁵⁷

[en/publication-detail/-/publication/e47928a2-d20b-11ea-adf7-01aa75e-d71a1-language-en](#). (16.3.2024).

⁵² MÖSLEIN F., ENGSIG SÖRENSEN, K. Sustainable Corporate Governance: A Way Forward, “European Company Law Journal”, Vol. 18, No. 1, 2021., str. 7-14; MAYER C., The Governance of Corporate Purpose, “ECGI Law Working Paper”, No. 609, 2021., str. 1-13, https://ssrn.com/abstract_id=3928613, (17.3.2024).

⁵³ Zapravo, većina autora koja se bavila ovim pitanjem zna da su kao uzor poslužili francuski Loi de Vigilance (Zakon o dužnoj pažnji), nemački Zakon o korporativnoj dužnoj pažnji u lancima snabdevanja i holandski Zakon o dečjem radu. Mi ćemo u radu dati osvrt na nemački zakon (nap. Aut).

⁵⁴ *Gezetz über die unternehmerischen Sorgfaltspflichten zur Vermeidung von Menschenrechtsverletzungen in Lieferketten*, skraćeno: Sorgfaltspflichtengesetz.

⁵⁵ U Francuskoj je zakonom Loi de vigilance iz 2017. godine uređena odgovornost za štetu nanetu žrtvama u lancima snabdevanja kršenjem ljudskih i ekoloških prava, a sličnom zakonodavnom trendu nisu odoleli ni Holandiji i Norveška. V.: RÜHL G., „Die Haftung von Unternehmen für Menschenrechtsverletzungen: Die französische Loi de vigilance als Vorbild für ein deutsches Wertschöpfungskettengesetz?“, u: BACHMANN G., GRUNDMANN S., MENGEL A., KROLOP K. (Hrsg.), Festschrift für Christine Windbichler zum 70. Geburtstag am 8. Dezember 2020, De Gruyter, Berlin, 2020., str. 1413-1434.

⁵⁶ KRAJEWSKI M., TONSTADT K., WOHLTMANN F., Mandatory Human Rights Due Diligence in Germany and Norway: Stepping, or Striding, in the Same Direction?, “Business and Human Rights Journal”, No. 6, 2021., str. 550-558.

⁵⁷ Na ovom mestu samo otvaramo dilemu koliko su u stvari korporativni direktori dorasli ovako široko postavljenim zahtevima korporativne dužne pažnje?! Isto pitanje je postavio Fridman u čuvenom članku, budući da ne mogu posedovati znanja iz svih oblasti. V.: FRIEDMAN M., The Social Responsibility of Business is to Increase its Profits, “The New York Times Magazine”, September 13, 1970.

—<https://www.nytimes.com/1970/09/13/archives/a-friedman-doctrine-the-social-responsi->

Ovim se rizik poslovanja znatno proširuje budući da kompanije treba da sprovedu redovnu analizu rizika u lancu snabdevanja. Ali, nemački zakonodavac je odstupio od Rukovodećih načela UN o biznisu i ljudskim pravima, jer obaveza preduzimanja mera koje nalaže standard dužne pažnje nije jedinstvena i ne odnosi se na celokupan lanac snabdevanja. Vredno pomena je da su te mere pripisane metodom numerus clausus, te da kompanijama nije prepušteno da procenjuju šta tačno nalaže standard dužne pažnje. To bi moglo da se istakne kao prednost nemačkog modela. Reč je o sledećim merama: mere analize i upravljanja rizikom, preduzimanje mera prevencije, davanje obavezujućih izjava, mere otklanjanja povrede ljudskih prava, uvođenje sistema pritužbi, sačinjavanje izveštaja i propisane dokumentacije i dostavljanje nadležnim organima. Navedene mere deluju vrlo ubedljivo sve dok se dođe do odredbe koja kaže da se mere procene rizika redovno sprovedu u „sopstvenom“ poslovanju, kao i u odnosu na neposredne snabdevače (ugovorne partnere). Posredni snabdevači biće obuhvaćeni dužnom pažnjom samo ako za to postoji povod, tj. „supstancijalno saznanje“ o mogućim povredama. Šta to konkretno znači još uvek ne možemo reći na osnovu analize sudske prakse. Ali, nije teško pretpostaviti da bi snabdevači poreklom sa područja gde postoje validni izveštaji o povredi ljudskih prava mogli biti predmet posebne procene.

Oslanjajući se na rešenja Rukovodećih načela UN o biznisu i ljudskim pravima, nemački zakon uvodi direktnu odgovornost privrednih društava za povredu dužnosti pažnje u kontekstu sprečavanja povrede ljudskih prava u lancu snabdevanja. Ali, ta odgovornost nije građanskopravna, već je reč o javnopravnim sankcijama. Time se znatno umanjuje domašaj citiranih odredaba, budući da u teoriji uveliko postoje argumentovana zalaganja za direktnu pravnu odgovornost multinacionalnih kompanija za povrede ljudskih prava.

Imajući u vidu predlog Direktive o korporativno održivoj dužnosti pažnje, za očekivati je da se u skorije vreme u državama članicama EU uvede dužnost korporativne pažnje u pogledu ljudskih prava i zaštite životne sredine. Da li će pionirski projekat nemačkog zakonodavstva poslužiti kao role model, ostaje da se vidi. U svakom slučaju, kretanja u pravu EU uticaće i na naše kompanije.

Predlog direktive o korporativnoj dužnoj pažnji tiče se i kompanija i članova organa.⁵⁸ Od kompanija se, naime, očekuje da preduzmu određene mere, odnosno da preduzmu dužnu pažnju u pogledu uticaja njihovog poslovanja na ljudska prava i životnu sredinu, i to u svim zavisnim društvima i lancu snabdevanja (čl. 1). Iz ugla uticaja na dužnosti direktora i uopšte održivo korporativno upravljanje, najbitniji je čl. 25 Predloga direktive. Ovaj član predviđa su direktori kompanija dužni u kontekstu rada u interesu društva da uzmu u obzir (podvukla N. P. T.) posledice koje mogu nastati u pitanjima održivosti,⁵⁹ uključujući, ako je to primenjivo, i ljudska prava i klimatske promene i posledice po životnu sredinu na kratak, srednji i duži rok.⁶⁰ Takođe, države

[bility-of-business-is-to.html](#). (22.3.2024).

⁵⁸ Više o Predlogu: MITROVIĆ M., Dužnosti direktora u održivom korporativnom upravljanju, *Pravo i privreda*, br. 3/2023, str. 844-872.

⁵⁹ Šta pravno znači uzeti u obzir? To neće biti lako odgovoriti, i nikako se ne može očekivati učinak harmonizacije. Kada se uzimaju u obzir faktori održivosti, da li oni imaju isti rang kao interes društva? I šta se tačno podrazumeva pod pitanjima održivosti?

⁶⁰ Predlogom direktive nije precizirano šta znači rad u interesu privrednog društva, niti pojam dužne pažnje, što će se nesumnjivo odraziti na praktičnu primenu direktive (nap. Aut.). U.: WEBER, A., MITTWOCH A., Harmonizing Duties of Board Members in the Anthropocene: When Expectations Meet Reality, "Review of European and Comparative Law", Vol. 52, No. 1, 2023., str. 143-168.

članice su dužne da obezbede da se nacionalni propisi koji se odnose na sankcionisanje kršenja dužne pažnje primenjuju i na ovu odredbu (čl. 25 st. 2). Iako smo pristalice uključivanja strategije održivosti u korporativno upravljanje, mišljenja smo da i u Predlogu direktive ima otvorenih pitanja, koja će tokom implementacije u nacionalna zakonodavstva vratiti pravo EU na „fabrička podešavanja“. U eri novog modela poslovanja svi su skloni da na kompanije gledaju kao na potencijalne spasioce kada je reč o klimatskim promenama i uopšte pitanjima koja se tiču održivog razvoja, činjenica je da čarobni štapić nije u njihovim rukama, već eventualno u rukama država.

5. Rizik neodrživosti

Sve u svemu, ESG se koristi kao okvir za procenu kako neka kompanija upravlja rizicima i prilikama koje promenljivi tržišni i ne-tržišni uslovi kreiraju. Promenljivost se ogleda kroz promene u ekološkim, društvenim i ekonomskim sistemima, koji utiču na celokupan ambijent u kome kompanije posluju. Akcenat je na prilagođavanju poslovnih ciljeva. Paragraf 14 Preambule SFDR Uredbe definiše *rizik održivosti kao ekološki, društveni ili korporativni događaj (slučaj)* čije ostvarenje može uzrokovati stvaran ili potencijalno negativan bitan učinak na vrednost ulaganja, dok su „činioци održivosti“ u smislu člana 2 (24) iste Uredbe ekološka i socijalna pitanja, pitanja u vezi sa zaposlenima, poštovanjem ljudskih prava, borbom protiv korupcije i podmićivanjem. Od učesnika na finansijskom tržištu očekuje se da *objavljuju politike u vezi sa uključivanjem rizika održivosti u svoj proces odlučivanja o ulaganjima*.

Imajući u vidu doprinos korporativne odgovornosti, odnosno usvajanja standarda održivog razvoja reputacionom imidžu kompanija, *ESG koncept predstavlja neku vrstu osiguranja od štete za ugled*, koje je uočljivo u poslovnom upravljanju prema najboljim praksama.⁶¹ Pod uticajem ovog trenda, jezik i merila poslovanja su se preokrenuli. Biznis prema izmenjenom shvatanju služi tome da se zarađenim profitom učini nešto korisnije i bolje za čoveka, odnosno zajednicu (**Zaradi profit da bi činio dobro, a ne Čini dobro da bi zaradio profit!**). S tim u vezi, došlo je i do semantičkog prilagođavanja. Od 2000. godine pa na dalje sve češće je u upotrebi izraz „korporativna društvena mogućnost“, čime se impliciraju mogućnosti koje povlači opredeljenje kompanije u prilog odgovornog poslovanja. Razlika u odnosu na raniji koncept sastoji se samo u njegovoj nadogradnji. Dok je u konceptu odgovornog poslovanja akcenat na standardima koji obezbeđuju trenutni imidž korporativnog odgovornog građanina, kod održivog poslovanja insistira se na poslovnom modelu koji će dugoročno obezbediti promociju vrednosti koje su usklađene sa opštim interesom. Sve više kompanija i deklarativno i suštinski potvrđuje svoj izbor u pogledu odgovornog poslovanja (**Ne moram biti odgovoran, već biram biti odgovoran, jer to znači dobar biznis!**).⁶²

*Nova korporativna filozofija zahteva striktno pridržavanje zakona, kao i politika i programskih ciljeva vezanih za životnu sredinu, dobro korporativno upravljanje i društvo u celini. Ide se ka tome da korporativno upravljanje postane sredina u kojoj vladaju moral, poverenje i generalno etički standardi.*⁶³ Pod uticajem saznanja da je interes u igri vitalnog značaja, postalo je jasno

⁶¹ TAFRA-VLAHOVIĆ M., Konceptualni okvir društveno odgovornog poslovanja, „MediAnali: međunarodni znanstveni časopis za pitanja medija, novinarstva, masovnog komuniciranja i odnosa s javnostima“, Vol. 3, No. 5, 2009., str. 66.

⁶² HANDY C., What's a Business For?, „Harvard Business Review on Corporate Responsibility“, Harvard Business Press, 2003., str. 65-83.

⁶³ KOCMANOVÁ A., PAVLÁKOVÁ DOČEKALOVÁ M., ŠKAPA S., SMOLIKOVA L.,

da oslanjanje na to da će kompanije učiniti dobru stvar predstavlja luksuz koje savremeno društvo sebi ne može da dozvoli. Zato su države preuzele na sebe proaktivnu ulogu usvajanjem regulative koja jasno definiše obaveze kompanija u vezi sa ESG agendom.

6. Uloga osiguravača u promovisanju ESG – „prvo standardi, pa saradnja“

Iako je primarna uloga osiguranja preuzimanje i zaštita od rizika kojima su izložene kompanije, a ne pružanje usluga verifikacije korporativnog upravljanja (što tradicionalno spada u dužnost revizora i drugih nadzornih organa), osiguravači koji pružaju ovo osiguranje imaju jak podsticaj da rade kao „čuvari“ (eng. *gatekeepers*) dobrog korporativnog upravljanja.⁶⁴ Pošto oni preuzimaju korporativne rizike, dobro funkcionisanje osiguranja podrazumeva prethodnu adekvatnu procenu rizika. Kako je on u direktnoj vezi sa valjanošću korporativnog upravljanja, osiguravači imaju interes da prikupe podatke o korporativnom upravljanju konkretne firme i da na osnovu njih provere potencijalne osiguranike i kvantifikuju rizik.⁶⁵ Dobro korporativno upravljanje bi trebalo da vodi smanjenju akcionarskog i uopšte korporativnog parničenja.⁶⁶ Kompanije sa dobrim korporativnim upravljanjem, dobrim performansama i razumnim naknadama direktora su retko meta ekoloških i drugih aktivista.

Na dobro organizovanom tržištu osiguranja od odgovornosti direktora dolazi do izražaja uloga osiguravača kao sporednih (posrednih) čuvara i verifikatora korporativnog upravljanja. Osiguravači su, naime, motivisani da izvrše pažljivu analizu rizika korporativnog upravljanja, jer za razliku od drugih lica koja za vršenje takvih analiza dobijaju naknade i ne snose lično posledice za eventualne propuste pri vršenju iste, osiguravači to čine iz sopstvenih sredstava i za potrebe pravilnog funkcionisanja sopstvenog biznisa. Osiguravači mogu mnogo da izgube ukoliko osiguraju kompaniju na „lošem glasu“ i po pogrešnoj ceni.⁶⁷ Utoliko više postoji garancija da su podaci do kojih su osiguravači došli i koji se reflektuju kroz visinu premija verodostojni i da otkrivaju stanje korporativnog upravljanja. Monitoring funkcija osiguravača od odgovornosti omogućena je time što osiguravači pre nego što izdaju polisu vrše ispitivanje tima za koji se kupuje ovo osiguranje i zahtevaju da im se prijave okolnosti od značaja za ocenu rizika koje ukazuju na kvalitet korporativnog upravljanja. Međutim, monitoring funkcija se nastavlja i kada nastupi osigurani slučaj. Pre nego što odluče da li će isplatiti naknadu iz osiguranja, osiguravači zahtevaju uvid u način upravljanja kompanijom protiv koje je pokrenut postupak.⁶⁸

Measuring Corporate Sustainability and Environmental, Social and Corporate Governance Value Added, “Sustainability”, No. 8, 2016., str. 945.

⁶⁴ PETROVIĆ TOMIĆ N., Osiguranje od odgovornosti direktora i članova upravnog odbora akcionarskog društva, Pravni fakultet u Beogradu, Beograd, 2011., str. 126-128.

⁶⁵ Pomenuta hipoteza ne bi mogla opstati da ne postoji direktna veza između akcionarskih tužbi i korporativnog upravljanja. U odsustvu ovakve veze, osiguravači ne bi bili u mogućnosti da usavrše kvalitet svog pula rizika ceneći korporativno upravljanje kompanije.

⁶⁶ Obrnuto se ne može tvrditi. Naime, u teoriji kompanijskog prava se ističe da su akcionarske tužbe slab, ako ne neefikasan, instrument korporativnog upravljanja.

⁶⁷ BOYER M., Three Insights from Canadian D&O Insurance Market: Inertia, Information and Insiders, “Connecticut Insurance Law Journal”, Vol. 14:1, 2008., str. 104.

⁶⁸ Oni imaju pravo uvida u zapisnike sa sednica upravnog odbora, na osnovu čijeg pregleda odlučuju da li će pružiti zaštitu direktoru protiv koga je pokrenut postupak. U teoriji se ističe da je jedan od razloga zašto neke kompanije više kupuju osiguranje od odgovornosti direktora njihova veća potreba za monitoringom koji osiguravači praktično besplatno pružaju.

Osnovna zakonitost do koje se došlo delovanjem tržišta osiguranja je da kompanije sa dobrim korporativnim upravljanjem plaćaju niže premije osiguranja, dok kompanije sa lošim korporativnim upravljanjem plaćaju veće premije. Imajući u vidu takav učinak osiguranja na korporativno upravljanje, u teoriji se ističe opravdanost uvođenja obaveze kompanija koje se kotiraju na berzi da objavljuju podatke o korporativnim osiguranjima.

7. Zaključak

ESG predstavlja jedan od najznačajnijih trendova korporativnog upravljanja, investicija i uopšte savremenog korporativnog prava. Iako je termin na dnevnoj agendi savremenog poslovnog čoveka, malo njih zaista zna odakle potiče kovanica ESG, ko je izmislio, ostvarenju kojih ciljeva je izvorno trebalo da posluži. Ono što se sa izvesnošću može reći je da pojava ESG strategije označava buđenje kapitalizma i prelazak iz faze maksimizacije profita u fazu dobronamerne i održive ekonomije.

Skraćenica ESG potiče od reči *Environmental* (životna sredina), *Social* (društvena zajednica) i *Governance* (upravljanje). U pitanju je kišobran pojam, sada već odomaćen u korporativnom svetu i koji pruža fleksibilan okvir, globalne primenljivosti, ESG kriterijumi predstavljaju set standarda koje banke i drugi investitori razmatraju ukoliko imaju težnju da ulažu novac u ekološke i društveno korisne projekte. Ekološki kriterijumi treba da pokažu koliko se neka kompanija vodi ekološkim principima u svom poslovanju, odnosno koliko kroz svoje aktivnosti štiti životnu okolinu. Kriterijum društvene zajednice pokazuje koliko kompanija upravlja odnosima sa zaposlenima, dobavljačima, kupcima i, generalno, sa životnom zajednicom u kojoj posluje. Kriterijum načina upravljanja jedne kompanije bavi se time kako upravlja svojim procesima, na koji način nagrađuje menadžere, kako sprovodi interne revizije i kontrole i koja su prava akcionara.

Kao lideri u upravljanju rizikom, osigurači i reosiguravači igraju značajnu ulogu u promociji ESG poslovanja. ESG kriterijumi se smatraju glavnim faktorima procene održivog i etičkog uticaja kompanija.

Da zaključimo: usvajanje ESG strategije više nije stvar izbora. Ovaj koncept je, zapravo, nametnut svima, od građana do države. Izveden iz ideje da ako velike kompanije učestvuju u stvaranju problema, logično je da imaju ključnu ulogu u pronalaženju rešenja. Na nivou EU je do sada već dovoljno učinjeno u pogledu normiranja ekološki održivog poslovanja. Osim Direktive kojom je uvedena obaveza sačinjavanja izveštaja sa nefinansijskim pokazateljima poslovanja, EU je usvojila i kriterijume na osnovu kojih se privredne, a posebno, finansijske delatnosti klasifikuju kao ekološki održive, tranzicione ili neodržive. Uredba TR je ključno dostignuće regulatornih napora EU budući da je njome uvedena zelena lista finansijskih delatnosti u kontekstu klimatskih i energetskih ciljeva postavljenih od strane EU za 2030., odnosno kako bi se postigla klimatska neutralnost do 2050.

Industrija osiguranja svakako prednjači u usvajanju i promociji ESG standarda i politika. Kao osvedočeni stručnjaci za upravljanje rizikom, predstavnici industrije osiguranja uzimaju u obzir rizik neodrživog poslovanja i sa njime se nose na jedan način: ne primaju u pokriće kompanije čije poslovanje odstupa od standarda prihvaćenih u EU. Naše je predviđanje da će budućnost doslovno izgledati na sledeći način. *Ako je kompanija implementirala ESG model poslovanja, moći će da se učlani u klub osiguranih/ili bolje reći odabranih. Ako nije postigla usklađenost poslovanja u ovom segmentu, nijedan društveno odgovoran osiguravač neće želeći da se upušta u avanturu osiguranja njenog biznisa.* Ovaj scena-

rio, pri tom, nije isključivo zamisliv za EU. S obzirom na opseg obaveza iz regulatorne trilogije EU, svaki izvoznik/kompanija koja želi da posluje u EU, moraće da se povinuje novoustanovljenim trendovima ekološki održivog i uopšte osvešćenog poslovanja, nezavisno od toga da li pripada svetu EU ili je osnovana u nekoj od država tzv. trećeg sveta.

Korporativna strategija osiguravajućih društava treba da uključi ESG faktore i da bude fokusirana na njih, kroz identifikovanje tih faktora i procenu svih ESG aktivnosti koje su već preduzete. U procesu odlučivanja, kriterijumi su počeli da se menjaju i nosioci osiguranja menjaju ugovore i politike.⁶⁹ Ko može da zna više i objasni bolje klimatske rizike nego sektor osiguranja? Kada je reč o ESG rizicima, sektor osiguranja može da preuzme vodeću ulogu i pomogne ostalim sektorima privrede da razumeju i postupaju u skladu sa ESG principima. Osim toga, osiguravači kao preuzimaoci rizika i investitori imaju mogućnost da značajno utiču na kompanije čiji se efekti poslovanja odražavaju na klimatske promene i da predlažu inicijative za razvoj.

Mnogi osiguravači učestvuju u globalnim ESG inicijativama i javno ističu njihov značaj. Oni saraduju sa različitim zainteresovanim i ugroženim stranama kako bi odredili na koji način mogu najbolje da ispune zahteve u oblasti ESG i stekli razumevanje o konsekvencama svakog eventualnog propusta. Naredni korak za osiguravače je da dosledno predstave mere koje preduzimaju, kao i korist koje od tih mera imaju zainteresovane strane.

Osiguravajuće kompanije su u poziciji da svojom ponudom, ali i ličnim primerom, podstiču održivo ponašanje u čitavom okruženju. „PRVO STANDARDI, PA SARADNJA!“

NFRD je bila početna mera opšte strategije za podsticanje društveno odgovornog poslovanja u EU. Ideja je bila da se dopuni i proširi godišnje finansijsko izveštavanje kompanija. Pomoću ove regulative za kompanije je ustanovljen set regulative na osnovu koje imaju obavezu da obelodane pristup upravljanju ekološkim i društvenim izazovima.⁷⁰ To su, zapravo, informacije o korporativnoj odgovornosti, čijim objavljivanjem su kompanije obavezane na transparentno poslovanje.⁷¹ Cilj je bio da se realno izmere i prikažu informacije o aktivnostima koje kompanija preduzima u kontekstu korporativne odgovornosti, doduše samo za određeni broj kompanija.⁷²

NFRD je izvorno nastala kao mogućnost za većinu kompanija da prošire i dopune godišnje finansijske izveštaje. Obelodanjanje ESG informacija je u početku bilo reputaciona šansa, da bi nakon usvajanje NFRD postalo zakonska obaveza samo za „odabrane“.⁷³ Posle NFRD, dolazi Direktiva o korporativnom izveštavanju o održivosti (CSRD). Ona sadrži detaljnija pravila o izveštavanju, čime je u EU obaveza izveštavanja proširena sa 11.700 najvećih kompanija na sve koji imaju više od 40 miliona neto

⁶⁹ Dodatno će biti potrebno uspostaviti ciljeve dekarbonizacije za sopstveni portfolio investicija i osiguranja i identifikovati mogućnosti za razvoj proizvoda i usluga.

⁷⁰ BARSAN I., Corporate Accountability: Non-Financial Disclosure and Liability – A French Perspective, “European Company and Financial Law Review”, Vol. 14, No. 3, 2017., str. 399-433.

⁷¹ MITROVIĆ M., Razvoj pravnog okvira EU o nefinansijskom izveštavanju, “Pravo i privreda”, br. 1/ 2020., str. 160-183

⁷² Iako se NFRD ne može zanemariti u radovima koji se bave održivim korporativnim upravljanjem, njen domašaj je – kako je vreme pokazalo – ostao limitiran. Zašto? Zato što većina kompanija na koje se personalno odnosila nije pronašla odgovarajući metod upravljanja rizikom neodrživog poslovanja.

⁷³ Neke države (Švedska i Luksemburg) su u startu primenu NFRD vezale i za kompanije koje *stricto iuris* nisu bile subjekti nefinansijskog izveštavanja.

prihoda ili više od 250 zaposlenih, što obuhvata oko 50.000 kompanija. U pitanju su obavezujući standardi izveštavanja o održivosti, gde bi svi podaci trebalo da se usklađuju prema taksonomiji.⁷⁴ Uvođenje standardizovanosti izveštavanja, uz obaveznu reviziju i nefinansijskih izveštaja, trebalo bi da doprinese otklanjanju problema sa kojima su u EU bili suočeni od usvajanja NFRD direktive. Sve kompanije koje podpadaju pod režim EU izveštavanja (što po novom regulatornom okviru obuhvata i jedan broj srednjih kompanija!) moraju učiniti javno dostupnim informacije koje se odnose na ekološku održivost njihovog poslovanja. *Nova pravila će obezbediti da investitori i druge zainteresovane strane imaju pristup informacijama potrebnim za procenu rizika koji potiču od klimatskih promena i drugih faktora održivosti. Ključno je da se kreira kultura transparentnosti o uticaju kompanija na ljude i životnu sredinu.*

Nataša PETROVIĆ TOMIĆ, PhD, Full Professor,
Faculty of Law, University of Belgrade
nataly@ius.bg.ac.rs

THE ROLE OF INSURANCE INDUSTRY IN PROMOTING SUSTAINABLE DEVELOPEMENT ARE INSUSRERS AMBASSADORS OF SUSTAINABILITY? – „A WORD OF PLUS 4 DEGREE CONNOT BE INSURED. UNSUSTAINABLE BUSINESSES CANNOT BE INSURED, NOR CAN THEY BE INVESTED IN”⁷⁵

Summary: *Author is dealing with the role of insurance industry in promoting ESG standards. After familiarizing the reader with ESG standards and other abbreviations encountered in business, author is focusing on the contribution of insurers to the transition from socially responsible to sustainable governance. It was observed that in the process of risk assessment of corporate clients, insurers use not only financial, but also non-financial reports. This, issues about sustainability become risk-relevant, whereby insurers regularly influence their clients to implement factors related to environmental protection, sustainable corporate governance and social community in their business operations. That makes the risk of unsustainability too expensive enabling the insurance industry to send a clear message: “first standards, then cooperation”. Author concludes that insurers in their position of institutional investors become ambassadors of sustainability by directing their funds to the co called green investments and green bonds.*

Keywords: *Sustainable corporate governance. – Risk of unsustainability. – Non-financial reports. – Risk assessment of corporate clients- Green transition.*

⁷⁴ Inače, sam akt o Taksonomiji je u određenoj meri kontroverzan, budući da je njime energija dobijena iz gasa, nuklearna energija i energija dobijena sagorevanjem drveća označena kao održiva?! Kao odgovor na Taksonomiju, nezavisni eksperti su na sajtu www.greenwashed.net objavili naučno zasnovanu taksonomiju, nudeći bankama, investitorima i osiguravačima metod provere da li su njihove investicije zaista zelene.

⁷⁵ AXA, TOMAS BUBERL, 2017, ONE PLANET SUMMIT.